

43

de cruce CHRISTI ferēda factū sermonē, dicēs. ¶ Et cōuocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis uult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim uoluerit animā suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me & euangelium, saluam faciet eam. Quid enim proderit homini si lucretur mundum totum, & detrimentū animæ suæ faciat? Aut quid homo commutationis dabit pro anima sua? Qui enim me confessus fuerit, & uerba mea in generatiōe ista adultera & peccatrice: & filius hominis confitebitur eum, cum uenerit in gloria patris sui, cum angelis sanctis. ¶ De hac CHRISTI imitatione in ferenda cruce, & sui abnegatione: quæ nihil aliud est quàm mortificatio sui: & (ut sic dicam) sancta quædam apathia, qua quis non in se, sed in deo uiuit: non in sua, sed in dei uoluntate (nullam enim uoluntatem, nisi eam, quæ dei est, habere debet sanctus apathes, & uerus CHRISTI imitator) dictum est Matthæi capite sextodecimo, numero ceteresimo sexagesimotertio. Sed hic addit Marcus ad Matthæum, quod dominus habiturus de cruce ferenda sermonem, aduocauerit turbam unā cum discipulis suis: nā Matthæus tātum discipulorū meminit. Vnde cognoscitur uoluisse etiam dominum turbā in ferenda cruce esse sui imitatricem: idēq; ad omnes uere perfectēq; fideles pertinere. Addit etiam particulam, pro qua nunc legitur in recentioribus codicibus nostris: Qui enim me confessus fuerit, & uerba mea in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis confitebitur eum, cum uenerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. Sed Marcus nō habet Græce, cōfessus fuerit, & confitebitur, sed ἐσαυχθη θῆ & ἐπαυχθη ὁσεία, id est erubuerit & erubescet: estiq; eadem sententia cum hac Lucæ capite nono: Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum uenerit in maiestate sua, & patris & sanctorum angelorum. Quin & uetusti codices habent, non confessus fuerit, & confitebitur: sed confusus fuerit, & confundetur. Vnde fit, ut uetus interpret confundor & erubescor pro eodem acceperit. Qui sanē plerq; in Marco magis improprie uertisse uidetur, quàm alius aut aliq, qui alios Euangelistas uerterunt: quisquis is fuerit Marci interpret, ne quis putet eum fuisse Hieronymum. Et idcirco quispiam hoc sermone offensus: Qui enim me confusus fuerit, & uerba mea in generatiōe ista adultera & peccatrice: & filius hominis confundetur eum, cum uenerit in gloria patris sui cum angelis sanctis, murauit confusus in confessus, & confundetur in confitebitur, duplicem pariens confusionem. Per uerba mea & sermones meos, euangeliū intelligimus. Generatio adultera est, quæ à deo recedit, & alteri adheret. Peccatrix, quæ mandata dei transgreditur. Filius hominis, dominus noster, saluator mundi. Ergo eū nō erubescamus & sanctum euangeliū: sed potius toto corde, toto animo, totisq; uiribus amplectamur: ut cū uenerit in sede maiestatis suæ cum patre & spiritu sancto, & sanctis angelis iudicare uiuos & mortuos: ipse nos nō erubescat, sed filiorum loco amplectatur inter sanctos angelos & iustos, quem in mundo amplexi fuerimus inter impuros & iniustos. Sed id faciamus nō attendentes nos ipsos, sed gloriam eius solius, qui omne bonum est, & qui trinus cuncta gubernat, id est pater & filius & spiritus sanctus. Cui honor & confessio & gloria in perennia seculorum secula. Amen.

## CAPVT NONVM.

44



T dicebat illis: Amē dico uobis, quia sunt quidam de hieftantibus, qui non gustabunt mortem, donec uideant regnum dei ueniēs in uirtute. Et post dies sex assumpsit IESVS Petrum & Iacobum & Ioannē, & duxit illos in montem excelsum solos, & trāsfiguratus est coram ipsis. Et ueftimenta



stimenta eius facta sunt splendentia, & candida nimis uelut nix, qualia ful-  
 lo nō potest super terram candida facere. Et apparuit illis Helias cum Moy-  
 se, & erant loquentes cum IESU. Et respondens Petrus, ait IESU: Rabbi,  
 bonum est nos hic esse, & faciamus tria tabernacula: tibi unum, & Moy-  
 si unum, & Heliae unum. Non enim sciebat quid diceret. Erant enim timore  
 exterriti. Et facta est nubes obumbrās eos: & uenit uox de nube, dicēs: Hic  
 est filius meus charissimus, audite illum. Et statim circumspectiētes, neminē  
 amplius uiderunt, nisi IESUM tātum secum. ¶ Et descendētibz illis de  
 monte, praecepit illis, ne cuiquam quod uidissent, narrarent: nisi cum filius  
 hominis à mortuis resurrexerit. Et uerbum cōtinuerunt apud se, cōquiren-  
 tes quid esset, cum à mortuis resurrexerit. ¶ Et interrogabāt eum, dicentes:  
 Quid ergo dicūt Pharisei & Scribæ, quia Heliam oporteat uenire primū?  
 Qui respōdēs, ait illis: Helias cum uenerit primo, restituet omnia, & quo-  
 modo scriptū est in filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur: Sed  
 dico uobis: quia & Helias uenit, & fecerunt illi quaecunq; uoluerūt, sicut  
 scriptum est de eo. ¶ Et ueniens ad discipulos suos, uidit turbam magnam  
 circa eos, & Scribas conquiretes cum illis. Et confestim omnis populus ui-  
 dens IESUM, stupefactus est, & expauerunt: & accurrentes, salutabant eū,  
 Et interrogauit eos: Quid inter uos conquiritis? Et respōdēs unus de tur-  
 ba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum:  
 qui ubicunq; eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet denti-  
 bus, & arefcit. Et dixi discipulis tuis ut eiicerent illū, & nō potuerunt. Qui  
 respōdēs eis, dixit: O generatio incredula, quandiu apud uos ero? Quan-  
 diu uos patiar? Afferte illum ad me. Et attulerunt eum. Et cum uidisset eū,  
 statim spiritus cōturbauit illum, & elisus in terram, uolutabatur spumans.  
 Et interrogauit patrem eius: Quātum temporis est, ex quo ei hoc accidit?  
 At ille ait: Ab infantia, & frequenter eum in ignem & in aquam misit, ut eū  
 perderet. Sed si quid potes, adiuua nos, misertus nostri. IESUS autem ait  
 illi: Si potes credere, omnia possibilis sunt credenti. Et continuò exclamās  
 pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo domine, adiuua incredulitatem  
 meam. Et cum uidisset IESUS concurrentem turbam, comminatus est spi-  
 ritui immūdo, dicēs illi: Surde & mute spiritus, ego praecipio tibi exi ab eo,  
 & amplius ne introeas in eum. Et exclamans, & multum discerpens eum,  
 exiit ab eo: & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerēt quia mortuus est.  
 IESUS autē tenens manum eius, eleuauit eum, & surrexit. ¶ Et cum in-  
 troisset in domum, discipuli eius secreto interrogabant eū: Quare nos non  
 potuimus eiicere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi  
 in oratione & ieiunio. ¶ Et inde profecti, praeteregreiebantur Galilaeā, nec  
 uolebat quēquā scire. Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis, quo-  
 niam filius hominis tradetur in manus hominum, & occidetur eum, & oc-  
 cibus, tertia die resurget. At illi ignorabāt uerbum, & timebant interrogare







23	stupefactus est - & expauerunt, eos.	34	illī * ὁ illud,	50	novissimus ἔχαιος
24	scribas τοὺς γραμματεῖς	34	exclamans κράξας	51	ultimus
24	inter uos inter uosipfos	34	exiit - ab eo: 43	51	statuit - eum
26	allidit ἔκαστα	43	prætergrediebantur * διὰ per	55	& prohibuimus eum * ὅτι οὐκ ἀκολούθει ἡμῖν
26	lacerat	44	autem ἦν	58	quia nō sequitur nos.
26	dentibus * αὐτῶν suis	44	enim	59	aquæ frigidaῖ
29	attulerunt eum * πρὸς αὐτὸν ad eum.	45	tradetur πρὸς ἰδοῦσα	59	CHRISTI
29	Et cum uidisset καὶ ἰδῶν	45	præfens.	61	genitiuus.
30	subauditur IESVS	46	resurget. - At illi ignorabāt uer bñ: & timebāt interro essent, (gare eum,	62	mola asinaria λίθος μυλικός
30	conturbauit ἐσάραξεν	46	47	62	scandalizauerit σκανδαλίζη
30	discerpit	47	γεόμενος	62	præfens.
30	elusus πεσὼν	48	singulare.	63	debilem
30	cadens,	48	48	63	irre
30	lapsus	48	Quid in uia * πρὸς αὐτοῦς	63	ἀπελθεῖν
31	ex quo ὧς	48	inter uosipfos	69	abire
31	quod	48	tractabatis: διελογίζεσθε	69	in gehennam ignis
32	in aquam εἰς ὕδατα	49	disputabatis	69	inextinguibilis,
		49	quis - eorum	69	εἰς τὴν γενναμ, εἰς τὸ πῦρ
		49	Et residens καθίσας	69	ἄσβεστον
			Cum sedisset		in gehennam, in ignē
					inextinguibilem

COMMENTARIUS IN CAPVT NONVM.



» E inde subdit Marcus de transfiguratione domini, quæ fuit specimē ma  
 » iestatis eius in gloria uenturi seculi, dicens. ¶ Et dicebat illis: Amen dico 44  
 » uobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortē, do  
 » nec uideant regnum dei ueniēs in uirtute. Et post dies sex assumpsit IES  
 » VS Petrum & Iacobum & Ioannē, & duxit illos in montem excelsum  
 » solos, & transfiguratus est corā ipsis, Et uestimenta eius facta sunt splendentia, & can  
 » dida nimis uelut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere. Et apparuit  
 » illis Eliās cum Moyse, & erant loquētes cum IESV. Et respondens Petrus, ait IESV:  
 » Rabbi, bonū est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula: tibi unum, & Moyse unū,  
 » & Eliæ unum. Nō enim sciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti. Et facta est  
 » nubes obumbrans eos, & uēnit uox de nube, dicens: Hic est filius meus charissi  
 » mus, audite illum. Et statim circumspectantes, neminem amplius uiderunt nisi IESVM  
 » tantum, secum. ¶ Particula, Sunt quidem de hic stantibus, qui non gustabunt mortē,  
 » donec uideant regnum dei ueniens in uirtute: tangitur capite sextodecimo Matthæi,  
 » numero 16 4. Potest etiam intelligi (ut dictum illic est) de Petro, Iacobo, & Ioanne, qui ui  
 » derunt regnum dei in uirtute, in sancta scilicet & magnifica CHRISTI transfigura  
 » tione. Quod etiam insinuare uidentur uerba illa Marci, ἰδῶσι & ἐκλυθήσονται, quæ præ  
 »



teritionem sonant, perinde ac si dicas: Donec uiderint regnum dei uenisse in uirtute & potestate. Ac manifestum quidem est, Petrum & Iacobum post hanc potentis regni dei uisionem gustasse mortem, hunc Hierosolymis gladio, illum crucis supplicio. De Ioanne autem cum inter Græcos, tum inter Latinos cōtrouersia est: quia, donec, non importat quod ipsum post uisionē mori oportuerit: sed & ex alia domini sententia illum in aduentū secundum referuari etiam uiuum, uolūt, qua scilicet dixit

**IOAN. 21.** Petro: Si eum uolo manere donec ueniam, quid ad te? Super qua re Georgius Trapezonius disceputationem conscripsit. Quod uero subiungitur: Et post dies sex assumpsit Petrum, Iacobum & Ioannem, quos & duxit in montem excelsum solos: id Matthæus habet cap. septimodecimo, numero 165. Atque per montem illum excelsum, nonnulli montem Thabor intelligunt. Verum cum dominus illo tempore fuerit in finibus Cæsareæ Philippi, ubi est Libanus, mons insignis, & in scripturis admodum celebratus, & de quo Esaias capite trigesimo quinto sic habet: Gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron: ipsi uidebūt gloriam domini, & decorem dei nostri: is uideri potest fuisse mons ille excelsus, in quo dominus suæ gloriæ specimen uoluerit ostendere inter Moysen & Eliam, & illos gloriæ suæ testes habere: & nō solum gloriæ, sed etiam ex Luca, passionis, et quam in Hierusalem passurus erat, ignominia: quæ lex & propheta, gloriam CHRISTI & ignominiam enunciant: Moyses, lex: Elias, propheta: CHRISTVS, finis, et quem prædicat & annunciant lex & propheta. Et ad hoc ipsum uidetur dominus discipulos suos in Cæsaream, quæ ad radices montis Libani sita est, duxisse: ut in illo monte transfiguraretur ante eos. Porro cum Matthæus & Marcus dicunt, post dies sex, & Lucas capite nono, post ferè dies octo, nihil compugnantia est. nam unum consequio trahit alterum: probè enim fit, post ferè dies octo, ergo post dies sex. Quod autē hic dicitur, post dies sex: perinde ualet ac die septimo, aut octauo. Et quod illic, post ferè dies octo: idem quod die septimo aut octauo, sed nondum exacto. Est igitur idem & hic & illic sensus, sed modus loquendi diuersus. Et omnia hic, ut apud Matthæum capite septimodecimo, numero prædicto, intelligi possunt. Cæterum quid præceperit dominus discipulis cum descendit de monte, subdit Marcus, dicens. ¶ Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quod uiderent narrarent, nisi cum filius hominis à mortuis resurrexerit. Et uerbū continuerunt apud se, conquirentes quid esset, Cum à mortuis resurrexerit. ¶ Hoc idem habet Matthæus cap. septimodecimo, numero 166. Sed addit hic Marcus, quod uerbum cōtinuerunt apud se. Et quid hoc est, nisi quod tenuerunt uisionem domini secretam apud se, donec à mortuis resurrexisset: Et disquirebāt inter se quid illud esset, Cum à mortuis resurrexerit. Quod se filium hominis nuncuparet, iā sciebant. Sed & eis paulo ante prædixerat, numero scilicet 42. quod in tribus diebus resurgeret. Verū nō satis intelligebāt quo pacto resurgeret: num scilicet ut resurrexerat puella illa archifsynagogi, quā ipse suscitauerat: an de alio loqueret resurrectionis modo. De alio profecto loquebāt, quē intelligere nō poterāt: quia nunquā talē uiderant, nequē audiuerant, quæ est cōpleta, consummataque resurrectio, & omnis resurrectionis ueritas, qualis erit in die nouissimo. Sed cum hunc resurrectionis modū, inter se disquirendo, intelligere nō potuissent, de alio interrogabāt dominū: ut subdit Marcus, dicens. ¶ Et interrogabāt eū, dicentes: Quid ergo dicūt pharisæi & scribæ, quia Eliam oportet uenire primū? Qui respōdens, ait illis: Elias cū uenerit primo, restituet omnia, & quomodo scriptū est in filium hominis, ut multa patiatur, & cōtemnatur. Sed dico uobis, quia & Elias uenit, & fecerūt illi quæcunquē uoluerūt, sicut scriptū est de eo. ¶ De tribus solū discipulis domini, hic & superius habetur sermo, Petro, Iacobo, et Ioanne. Qui cū crederent dominū, Mesiam esse ac CHRISTVM, ut reuera erat, & post resurrectionē arbitrarētur omnia fore cōsummata, & nondū nouissent Eliam prophetam



prophetam uenisse: quem tamen pharisæi & scribæ dicebant oportere prius uenire quam regnū Mesīæ, præparantē & instaurantē omnia in aduētum illius: ideo interrogabāt dominū, curnā dicerent pharisæi & scribæ, Eliam prius uenturum. Quibus dominus respondit quod in Marco habetur, ἡ λίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστῶ πάντα, id est: Elias cum uenerit primo, instaurat siue restituit omnia: per præteritum enim & presens hic loquitur Marcus. Quod de Ioāne uerum est, qui erat Elias, de quo loquitur Malachias. Quem neque discipuli, neque pharisæi, neque scribæ nouerant esse Eliā, & ideo nesciebāt Eliam uenisse, qui tamen uenerat. Et dominus non solum dixit eis: Cū Elias primo siue prius uenerit, restituit omnia: sed etiā adiecit, quomodo scriptū est de filio hominis, id est de se, quod multa pati debeat & contēni. Quæ ex Psalmis, & Esaia cap. quinquagesimo tertio, & alijs prophetis cognoscuntur abunde. Et ubi adjicitur: Sed dico uobis, quod Elias uēnit, & fecerunt illi quæcunque uoluerunt, sicut scriptum est de eo, particula, Sicut scriptum est de eo, referrī debet ad id, Elias uēnit, ut sic intelligat: Elias uēnit, sicut scriptū est de eo, Sed quid scriptū est de eo: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite in solitudine semitas dei nostri. Et sic uēnit. Et particula illa, Fecerunt illi quæcunque uoluerunt: per parenthesis legendā est, ut uitemus hyperbaton. Sed & quod dicit: Dico uobis quia Elias uēnit, explicat quod prius dixerat: Elias cum uenerit primo, restituit omnia. Cum autem hæc dicta sunt, dominus erat cum tribus discipulis solū: nam alios alibi dimiserat, ad quos (facta suæ gloriæ ostēsiōne) redit, dicente Marco. ¶ Et ueniens ad discipulos suos, uidit turbam magnam circa eos, & scribas conquirentes cum illis, Et contestim omnis populus uidens IESVM, stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabant eum. Et interrogauit eos: Quid inter uos conquiritis? Et respōdens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum: qui ubicūq; eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arefcit. Et dixi discipulis tuis ut eijcerent illum, & non potuerunt. Qui respondens ei, dicit: O generatio incredula, quandiu apud uos ero? Quandiu uos patiar? Afferte illum ad me. Et attulerūt eum. Et cum uidisset eum, statim spiritus conturbauit illum, & elisus in terram uolutabatur spumās. Et interrogauit patrē eius: Quantū temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia: Et frequenter eum in ignem & in aquam misit, ut eū perderet. Sed si quid potes, adiuua nos, miserus nostri. IESVS ait illi: Si potes credere, omnia possibilīa sunt credenti. Et cōtinuō exclamās pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo domine, adiuua incredulitatem meā. Et cum uidisset IESVS cōcurrentem turbam, cōminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introëas in eum. Et clamans & multum discerpens eū, exijt ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerēt, quia mortuus est. IESVS autem tenens manum eius, eleuauit eum, & surrexit. ¶ Tangit hoc Matthæus cap. septimo decimo, numero 168. Sed addit hic Marcus, quod inuenit scribas altercantes cum discipulis suis, & copiosam circa eos turbam: quem cum uidit turba, admirata est & obstupuit, quod erat signum inopinati eius aduentus: quod autem accurrebāt salutantes eū, desyderij illius & beneuolētīæ. Sic dominus cū à maiestate descendet in terrā, turbabuntur multi, terrebuntur & expauescēt. Et multi etiā præ magno desyderio, ex longa expectatiōe, eū cum omni lætitiā excipiēt. Interrogauit eos quibus de rebus inter se contenderent. tunc ille gratia cuius erat contentio inter scribas & apostolos, p̄silijt in mediū, & narrauit negociū. Vnde intelligit, scribas tūc contēdisse cum apostolis, qd' nō potuissent sanare sibi oblatū puerū, ipsos cōtemnentes, quasi qui nullam potentiā haberēt. Et hic ille est qui genibus CHRISTI aduolutus, apud Matthæū, precabatur eū, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, et male patit. Addit etiā hic Marcus, quod puer erat mutus, & quod ex uerbis domini,



- spiritus ille erat mutus & surdus. Eiusmodi autem spiritus, sunt immundi spiritus, qui mutos faciunt & surdos, adeo ut ne adiurationes quidem, & uerborum intelligentias capere uideantur. Sed dices: si spiritus erat mutus & surdus, & ab infantia occupauerat puerum ut respondit pater, quomodo dicit Lucas de puero: Et ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat. & hic Marcus de spiritu: Et clamans & multum discerpens eum, exijt ab eo? Nā si mutus erat, quomodo clamabat? Certè hic clamor sermonem nullum, nullamq; loquelam indicabat: sed sonum doloris, & rugitum quendam ac mugitum terribilem, quem arreptitij emittere solent cum primum uexat eos, torquet, ac misere laniat daemodium. Quam infelicitatē, fides IESU CHRISTI à nostro genere propulsat, & nos à tãta necessitate liberat, cui sit gloria in secula. Mox uero discipuli, cur non potuerint illud eijcere, causam petierunt à domino, dicente Marco.
- 48 » **¶** Et cum introisset in domum, discipuli eius secretò interrogabant eum: Quare nos non potuimus eijcere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi si in oratione & ieiunio. **¶** Ob incredulitatem generationis illius, & partim etiam, autore Matthæo, apostolorum, non potuerunt eijcere. nam si fidem habuissent, spiritus CHRISTI semper præsens aderat, qui has ad finem usque mundi operatur uirtutes, modo apta sint instrumenta: qui enim uel sine instrumentis omnia potest, uult etiam & medio instrumentorum operari, ut magis cognoscatur sua communicata bonitas, & suarum gratiarum dona liberius suscipiantur. Sed & quadam secreta ordinatione, hoc genus daemodiorum, oratione & ieiunio eijciendum esse docuit, quod cū sit mutum, interrogatum non respondet: & cum sit surdum, increpationes non admittit, nec timet comminationes. Ergo ad solum deum fundenda est oratio: & ut oratio sit exaudibilior, adiungendum est ieiunium & propria afflictio. Posthæc ex illo loco profectus est dominus in Iudæam, ubi erat breui moriturus, & transeundo per mediam Galilæam, uenit primum Capharnaum, ut exprimit Marcus, dicēs.
- 49 » **¶** Et inde profecti, prætergredebantur Galilæam, nec uolebat quenquã scire. Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: quoniã filius hominis tradetur in manus hominũ, & occident eũ, & occisus, tertia die resurget. At illi ignorabant uerbum, et timebãt interrogare eũ. Et uenit Capharnaũ. Qui cum domi esset, interrogabat eos: Quid in uia tractabatis? At illi tacebant. Si quidem in uia inter se disputauerãt, quis eorũ maior esset. Et residens uocauit duodecim, & ait illis: Si quis uult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister. Et accipiens puerũ, statuit eũ in medio eorũ. Quē cū completus esset, ait illis: Quisquis unũ ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eũ qui misit me. **¶** Hoc Matthæus tangit, partim cap. septimodecimo, numero 168. partim cap. duodeuigesimo, numero 172. Addit tamen Marcus, quod nolebat quenquã scire, quodq; cum apud Capharnaũ in domo interrogasset discipulos, quē in uia agitalent sermonē, illi tacebãt. At si tacebãt, quomodo ait Matthæus: In illa hora accesserunt discipuli ad IESUM, dicentes: Quis putas maior est in regno cœlorũ? Ore certè tacebãt, sed corde et intra se loquebãtur. At dominus ad dicta cordis, sermonē suũ applicuit: ostendens cogitatus eorũ se latere nō posse, dicente Luca: IESVS uidens cogitationes cordis eorũ, apprehendit puerum, & statuit illum secus se. Aequè enim silentiũ deo loquitur, atq; sermo. Porrò historia pueri in medio collocati, ad humilitatis exēplum etiã ex Matthæo, cap. duodeuigesimo, numero 172. nota est. Deinde de uiro illo qui in nomine IESU arcebat daemodia, subdit Marcus Ioannem interrogasse dominum, dicens.
- 50 » **¶** Respondit illi Ioannes, dicens: Magister, uidimus quendam in nomine tuo eijcientem daemodia, qui nō sequitur nos, & prohibuimus eum. IESVS autem ait: Nolite prohibere eum. Nemo est enim qui faciat uirtutem in nomine meo, & possit citò male loqui de me. Qui enim non est aduersum uos, pro uobis est. **¶** Hoc Matthæus non habet;



habet, sed Lucas capitū nono, numero. 86. Vt dominus secreta operatus est in Paulo non sequente apostolos, saltem corpore (Continuo, inquit, non acquieui carni & sanguini, neque ueni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos: sed abij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum) sic secreta operatus fuerat in eo, qui in nomine suo dæmonia eijciebat. Et ut Paulus mēte sequebatur CHRISTVM cum apostolis, sic & ille: sed internum motum uidet deus, nos externum. Et ideo dominus reprehendit apostolos, qui prohibebant eum, temeraria & quæ ab exterioribus pendeant iudicia interdicens, cum diuina ignoretur uoluntas, quæ cognoscit abscondita. Adhæc, qui donum habet uirtutū faciendarum, quod uidebant apostoli illum habere, ut is citò male loquatur ac sentiat de CHRISTO, fieri non potest. Dico citò, facile: nam Iudam habuisse illam potestatem scimus, qui etiam si uirtutē aliquam in nomine eius operatus est, nihilominus ubi in laqueos dæmonis incidit, postea de eo male locutus est, & ipsum uendidit. At ille qui in sancto illo nomine uirtutes operabatur, non erat contra apostolos, sed pro apostolis: quare de ipsis ut de domino bene loquebatur, quod maius erat, quàm si sequens eos, officia aliqua præstitisset corpora, de quibus aperiente Marco, subdit dominus. **¶** Quisquis enim potū dederit uobis calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia CHRISTI estis: amen dico uobis, non perdet mercedem suam. **¶** Tanta est dei benignitas, ut cum ex conditionis nostræ obligatione teneamur bene facere, & mutua humanitatis officia impedere, nec ob id quicquam nobis debeat (obligatio enim est, & naturæ debitum) nihilominus mercedem gratiæ suæ largiri nobis uelit, & uel minimū facientibus bonum retribuere, et maxime si illud in nomine eius, si amore eius & propter ipsum fecerimus: ut si dederimus alicui fideli haustum aquæ in nomine eius, & quia ipse CHRISTI est, merces nostra nō peribit apud deum. Quanto magis ergo ille, qui amabat CHRISTVM, qui bene loquebat de eo & apostolis, gratiā promerebat, & nō erat prohibendus: qui enim amat quæpiam, ac de eo bene loquitur, magnum illi impedit beneficium, & quod uacuum gratia nequaquā esse debet. Sed ut gratia dabitur bona facientibus, ita ediuerso mala facientibus irrogabuntur flagella: nam transgressio obligationis, iuste puni-

**¶** Quod subdit dominus per Marcū, dicēs. **¶** Et quisquis scandalizauerit unū ex his pusillis credētibus in me, bonum est ei magis, si circūdaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur. Et si scandalizauerit te manus tua, abscide illā. Bonū est tibi debilem introire in uitā, quàm duas manus habentē ire in gehennā, in ignē inextinguibilem: ubi uermis eorū nō moritur, & ignis nō extinguitur. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illū. Bonū est tibi claudū introire in uitā æternā, quàm duos pedes habentē mitti in gehennā ignis inextinguibilis: ubi uermis eorū nō moritur, & ignis nō extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te, eijce eum. Bonū est tibi luscum introire in regnū dei, quàm duos oculos habentē mitti in gehennā ignis, ubi uermis eorū nō moritur, & ignis nō extinguitur. Omnis enim igne salietur, & omnis uictima sale saliet. **¶** Hæc tãgunt à Matthæo cap. 18. numeris 173. 175. Et addit pauca ad Matthæū, ut post gehennā ignis, id inextinguibilis. Itē ter hęc particulā: Vbi uermis eorū nō morit, & ignis nō extinguit. Quibus uideat innui, & ignē illū nō esse elementarē, nam omnis talis extinguitur: & uermē illū non esse terrenū, quandoquidē omnis talis morit. Quare uermis ille est anīa quæcunq; in corpore peccatis ifecto, foetidoq; ac mortuo inhabitat: cui ignis ille inextinguibilis, qualē deus nouit, paratus est ad tormentū. At anīa quæ legē dei seruat, et quā spes totaq; in deo fiducia purgat, fides illuminat, & charitas perficit, & multiformis gratia dei, in corpe puro, odore, & uiuio inhabitās, uictima dei est, & uictima quidē uiua. Ex quo intelligitur id, quod subinde adiecit ex uerbis domini Marcus: Omnis enim (scilicet uermis) igne salietur: et omnis uictima sale saliet. Ergo uermis, anīa iūsta. Victima, anīa sancta. Ignis, ignis gehēnæ.



tenebræ exteriores, perpetua dei ignorantia, supplicium ac tormentum perpetuum. Sal, sal diuinum, sapientia dei, lux immensa, perennis dei cognitio, gaudium & gloria sempiterna. Saliri, ad immortalitatem, siue in tormentis, siue in felicitate, reseruari. Vermis non moritur: quia anima incorruptibilis est & immortalis, quamuis scæda sit, & uitij corrupta. Et multo magis uictima, quæ est anima sancta & gratijs abundans, est incorruptibilis, immortalis, & æterna. Sed hæc, in uita uiuens æterna: illa uero, uiuens in morte perpetua, uel potius semper moriens, nec potens unquã mortis nunquã finientis finire tormenta. Deinde aperiente Marco subdit dominus. ¶ Bonũ est sal. Quod si sal in sulfum fuerit, in quo illud condietis? Habete in uobis sal, & pacem habete inter uos. ¶ Hoc de doctrina & sapientia, qua aliquando alij alios in hoc mundo saliant & condiunt, intelligitur. De quo capite quinto Matthæi, numero 35, dictum est. Et hoc habere intra nos iubemur, & pacem cum alijs, ut esse possimus uictima illa deo pacifica, & æterno sale cõdita. Quod nobis annuat rex superbenedictus, summus pater æternus, qui mysteria sua in sancto euangelio coæterni filij sui nobis reuelat. Cui honor, decus, & imperium, per filium suum dominum nostrum, & cum filio in spiritu sancto, in omnia secula seculorum. Amen.

## CAPVT DECIMVM.

54 **T** inde exurgens, uenit in fines Iudææ ultra Iordanẽ, & conueniunt iterum turbæ ad eum: & sicut consueuerat, iterum docebat illos. Et accedentes Pharisei, interrogabant eum, si licet uiro uxorem dimittere, tentantes eum. At ille respondens, dixit eis: Quid uobis præcepit Moyses? Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudij scribere, & dimittere. Quibus respondens IESVS, ait: Ad duritiam cordis uestri scripsit uobis præceptum istud. Ab initio autẽ creaturæ masculum & fœminam fecit eos deus. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad uxorem suam, & erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit uirum suum, & alij nupserit, mœchatur. ¶ Et offerebãt illi paruulos, ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. Quos cum uideret IESVS, indigne tulit, & ait illis: Sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum dei. Amen dico uobis, quisquis nõ receperit regnum dei uelut paruulus, non intrabit in illud. Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos. ¶ Et cum egressus esset in uia, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum, dicens: Magister bone, quid faciam ut uitam æternam percipiam? IESVS autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi unus deus. Præcepta nostri: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris: Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia obseruaui à iuuetute mea. IESVS autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest, Vade, quæcunque habes